

Çalışanların Girişimci ve Yenilikçi Davranışlarının İşletmelerin Sürdürülebilir İhracat Performansına Etkisi

The Effect of Employees' Entrepreneurial and Innovative Behaviors on Sustainable Export Performance of Businesses

Çiğdem YILMAZ ^a Dursun BOZ ^b

^a İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye. cigdemkacak@gmail.com

^b Mudanya Üniversitesi, SSBF., İşletme, Bursa, Türkiye. dursun.boz@mudanya.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
Anahtar Kelimeler: Girişimci davranış Yenilikçi davranış İhracat performansı Gönderilme Tarihi 17 Kasım 2024 Revizyon Tarihi 5 Temmuz 2025 Kabul Tarihi 15 Temmuz 2025	Amaç – Bu araştırmanın amacı çalışanların girişimci ve yenilikçi davranışlarının işletmelerin sürdürülebilir ihracat performansına etkisinin belirlenebilmesidir. Yöntem – Araştırma için İstanbul ili Avcılar ilçesindeki ihracat yapan işletmelerin çalışanları ile gönüllülük esasıyla kolayda örnekleme kullanılarak 401 çalışana anket ile ulaşılmıştır. Veri setinin analizinde normal dağılım testi, örneklem yeterlilik testi, fark testi, korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Bulgular – Regresyon analizi sonucu çalışanların girişimci davranışlarının işletmelerin ihracat performansının üzerinde ($F=7,790$; $p<0,05$; $\beta=0,110$) sonucuyla, yenilikçi davranışlarının işletmelerin ihracat performansının üzerine ($F=22,483$; $p<0,05$; $\beta=0,188$) etkisi olduğu saptanmıştır. İhracat yapan işletme çalışanlarının girişimci ve yenilikçi davranışlarının ortaya çıkarılmasının ihracat performansındaki önemli unsurlardan birisi olduğu değerlendirilebilir. Tartışma - Girişimci ve yenilikçi davranışların işletmelerin ihracat performansına etkisini araştıran ilk araştırmalardan birisi olması araştırmanın özgünlüğünü göstermektedir. Çalışanların girişimci ve yenilikçi davranışlarının ihracat performansı üzerindeki etkisi konusundaki araştırmanın literatüre katkı sağlamasının yanında gelecek dönemlerde diğer örgütsel davranış konularında da araştırma yapılabilmesi de mümkündür.
ARTICLE INFO	ABSTRACT
Keywords: Entrepreneurial behavior Innovative behavior Export performance Received 17 November 2024 Revised 5 July 2025 Accepted 15 July 2025	Purpose – The purpose of this study is to determine the effect of employees' entrepreneurial and innovative behaviors on the sustainable export performance of enterprises. Design/methodology/approach – The study was conducted with the employees of the exporting enterprises in Avcılar district of Istanbul province by using convenience sampling on a voluntary basis and 401 employees were reached with a questionnaire. Normal distribution test, sampling adequacy test, difference test, correlation and regression analyses were performed to analyze the data set. Results – As a result of the regression analysis, it was determined that the entrepreneurial behaviors of the employees have an effect on the export performance of the enterprises ($F=7,790$; $p<0,05$; $\beta=0,110$) and the innovative behaviors have an effect on the export performance of the enterprises ($F=22,483$; $p<0,05$; $\beta=0,188$). It can be evaluated that revealing the entrepreneurial and innovative behaviors of exporting business employees is one of the important factors in export performance. Discussion – The fact that it is one of the first studies to investigate the effect of entrepreneurial and innovative behaviors on the export performance of enterprises shows the originality of the research. In addition to contributing to the literature on the effect of employees' entrepreneurial and innovative behaviors on export performance, it is also possible to conduct studies on other organizational behavior issues in the future.
Article Classification: Research Article	

*Bu çalışma Çiğdem YILMAZ'ın İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından kabul edilen tezinden türetilmiştir.

Önerilen Atıf/Suggested Citation

Yılmaz, Ç., Boz, D. (2025). Çalışanların Girişimci ve Yenilikçi Davranışlarının İşletmelerin Sürdürülebilir İhracat Performansına Etkisi, İşletme Araştırmaları Dergisi, 17 (3), 2022-2037.

1. Giriş

Küreselleşme sonucunda ülkeler arasındaki ticaret duvarları kalkmış, iletişim teknolojilerinin sayesinde tüketim daha evrensel hale gelmiştir. Bu durum insan haklarına saygıyı, yönetimde mükemmelliği, bilgiye dayanan organizasyonları, uluslararası rekabeti, hızlı teknolojik değişimi ve insan odaklılık kavramlarını işletmelerin gözden geçirmeleri ihtiyacını doğurmuştur. Gerek ulusal gerekse de uluslararası işletmeler mevcut ve sürekli gelişen rekabette üstünlük yaratabilmek için farklılık yaratma ihtiyacını daha çok duymaktadırlar. Artış gösteren tüketici istek ve beklentileri, değişen çevre koşulları, işin yapılış şekli ve süresi gibi faktörler işletmeleri değişimi doğru anlamasını zorunlu kılmıştır. Bu durum işletmeleri, içinde bulunulan pazarı sürekli takip etmeye, değişimi algılamaya, uyum sağlamaya, örgütsel yeteneklerini geliştirmeye ve işletme kaynaklarını artırmaya itmektedir. Böylelikle sürdürülebilir olmayı hedeflemektedirler.

Dünyadaki tüm bu değişimlere bağlı olarak yatırımların ve finansal riskin düşük olması nedeniyle işletmeler uluslararası faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır. Kârlılığa ve büyümeye katkı sağlayan ihracat, rekabetin yoğun olduğu ortamda firmalara güvenilir ve sürdürülebilir bir pazar konumu sağlamaktadır. İç talebin azalması, iç pazarın varlığı, makro ekonomik tehdit, tüketici sayısının sınırlı olması, dış pazarın çekiciliği ve yeni kaynak arayışları işletmelerin dış pazarlarda faaliyetlerini yürütmesi açısından önemlidir (Öz ve Özmen, 2022: 4; İşlek, 2021: 17). İhracat, piyasaların büyümesi ve milli gelirin artması nedeniyle ekonomik büyümede önemli bir rol oynamaktadır.

Girişimci davranış bir dizi keşfetme eylemi olarak tanımlanır (Duong, 2022: 4). Bir başka deyişle girişimci davranış, fırsatları tanımayı, yararlanılacak kaynakları sıralamayı ve bu fırsatlara göre hareket etmeyi içeren davranışı ifade etmektedir (Van Dam vd., 2010: 966). Girişimci davranış aynı zamanda, pazar fırsatlarını belirleyerek ve bu fırsatlardan yararlanarak ekonomik faaliyetlerin yaratılması veya genişletilmesi yoluyla değer yaratma arayışındaki bir insan eylemidir (Sultana vd., 2019: 1).

Yenilik, işletmenin olumlu çıktılar elde etmesi için, iş süreçlerini geliştirmek ve faaliyet gösterdiği sektörde rekabet avantajı sağlamak için yeni fikirlerin üretilmesi şeklinde tanımlanmıştır (Du Plessis, 2007: 23). Yenilikçi davranış ise işgörenin, işletme tarafından da yenilik olarak kabul edilen ve bireyin kendi iradesiyle ürün, hizmet ya da süreçlerde meydana getirdiği değişikliklerin kendi birimine veya işletmenin bütününe uygulanabilmesi olarak tanımlanabilir (West ve Farr, 1989: 16). Bu yönüyle araştırmanın amacı çalışanların girişimci ve yenilikçi davranışlarının işletmelerin sürdürülebilir ihracat performansına etkisini belirleyebilmektir.

2. Girişimcilik ve Girişimci Davranış

Girişimci, genellikle bir iş kuran, organize eden ve işleten, bunu yapmak için normalden daha fazla finansal risk alan kişi olarak tanımlanmaktadır. Girişimciler genellikle yenilikçiler, yeni fikirlerin, malların, hizmetlerin ve iş ve/veya prosedürlerin kaynakları olarak görmektedir. Bir girişimcinin rolü, bir iş fikrinin oluşturulması, girişimin başlatılması, ortaya çıkan risklerin yönetimi ve çoğu iş girişiminin doğasında bulunan ekonomik belirsizliklerin ele alınması dahil olmak üzere çeşitli işlevleri kapsamaktadır. Girişimci davranış ise kişilerin sahip olduğu belirli eylemlerin gerçekleştirmesini sağlayacak know-how veya bilgi olarak tanımlanabilir (Gieure vd., 2020: 542). Girişimciler hesaplanmış riskler almaya yönelik güçlü bir eğilimleri olup pazar fırsatlarını ve iş ortamlarını değerlendirerek stratejik öngörü ile bu fırsatları görürler (Göktaş ve Kazaferoğlu, 2018). Bunun yanı sıra iş başarısızlıklarından kaçınmada veya ortaya çıkan fırsatlardan hızlı ve etkili bir şekilde yararlanmaları da çok önemlidir (Ortakarpuz ve Aydın, 2020).

Girişimcilik davranışı bir süreç olarak tanımlanmış ve bu sürecin yeni pazarlara giriş esnasında benimsenen yöntemler ve karar alma süreçleriyle ilişkilendirmiştir. Bu süreçler özerklik, yenilikçilik, risk alma, proaktiflik ve agresif rekabet gibi özelliklerle donatılmış işletmelerin girişimcilik davranışlarının güçlü olduğunu, bu özelliklerden yoksun olanların ise zayıf girişimcilik davranışlarına sahip olduğunu belirtilmiştir (Lee ve Peterson, 2000: 405). 18. yüzyıldan itibaren girişimcilik, ekonomik büyüme, istihdam ve toplumsal gelişim gibi kalkınma politikalarında önemli bir rol oynamıştır (Yıldız ve Alp, 2012: 30). Girişimci davranışlar sayesinde işletme kaynaklarının yaratıcı biçimde kullanılması, değer yaratması ve fırsatların takibindeki bir faaliyet bir dizisidir (Cai vd., 2018: 117). Bu faaliyetle işletmelerin girişimcilik fırsatlarını etkin bir şekilde keşfetmeleri ve pazardaki diğer işletmelerle rekabet edebilmeleri için girişimcilik davranışları büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle, güçlü bir girişimcilik, işletmenin başarısının temel bir göstergesi olarak kabul edilebilir (Chen, Du ve

Chen, 2011: 1).

Girişimcilik, geliştirdikleri teknolojilerin ve ekonomi içinde yaydıkları girişimcilik becerilerinin yayılma etkisi yoluyla ekonomik kalkınmaya katkıda bulunur. Yeni işletmeler genellikle tamamen yeni pazarların ve endüstrilerin oluşmasına yol açar ve bu da çeşitli yan endüstriler ve hizmetler gerektirir ve bunları teşvik eder. Bu da şoklara karşı daha az kırılgan, çeşitlendirilmiş bir ekonomik yapıya yol açabilir (Sayın ve Ergin, 2018). Girişimciler, verimliliği ve üretkenliği artıran yenilikleri hayata geçirerek ekonomik kalkınmaya katkıda bulunurlar. Bu yenilikler yeni ürünler, yeni üretim yöntemleri veya yeni organizasyon modellerini içerebilir. Bu katkıların her biri kaynakların daha verimli kullanılmasına, daha yüksek üretkenliğe ve ekonomik çıktının artmasına yol açabilir (Topkaya, 2013: 40). Girişimler genellikle yeni piyasa koşullarına uyum sağlamada kayda değer bir esneklik gösterir ve genellikle kriz sonrası ekonomik büyümeye öncülük ederek toparlanma fırsatlarını ilk yakalayanlar olurlar. Ekonomik toparlanmalar sırasında, girişimci girişimler genellikle değişen piyasa koşullarına uyum sağlayan yeni teknolojilerin ve iş modellerinin benimsenmesine öncülük eder (Tosunoğlu, 20003: 2).

3. Yenilikçilik ve Yenilikçi Davranış

Joseph Schumpeter, 1939 yılında inovasyon kavramını yaratıcı yıkım ile ekonomik gelişimin bir motoru olarak tanımlamış ve işletmelerin yenilikçi ürünler ve hizmetler sunarak, değişik üretim metodolojileri veya tedarik kaynakları kullanarak pazarlarda rekabetçiliklerini nasıl artıracaklarını açıklamıştır (Godin, 2008: 35). Bir diğer tanımda zenginlik yaratma potansiyeli olan bir aktivite olarak tanımlanmış ve inovasyon ile yeniliğin farklı kavramlar olduğunu, yeniliklerin pazar tarafından kabul edilip değer yaratması için yeni pazarlara girilmesi gerektiği savunulmuştur (Drucker, 1985: 71). Yenilikçi davranış ise problemlerin tanımlanması, çözülmesi ve bu çözümün işletmenin kalıcı bir parçasına dönüştürülmesindeki uygulama süreci olarak tanımlanabilir (Carmeli vd., 2006: 78).

Yenilikçilik kavramının çeşitli açılardan ele alındığı literatürde, genel olarak yeni bir ürün, teknoloji, hizmet veya süreç; ya da organizasyonel yapının doğru zamanda ve uygun bir pazarda başarıyla sunulduğu ve değer yaratma süreci ve sonucu olarak tanımlanmaktadır. Yenilikçiliği sadece yeni teknolojileri değil, mevcut işleri farklı ve yenilikçi yollarla yapmayı da içeren geniş bir kavram olarak tanımlanması işletmelerin yenilikçilik sayesinde rekabetçi avantajlar elde edebilmeleriyle mümkün olabilmektedir (Porter, 1990 :75).

Mikro düzeyde işletmeler için hayati bir önem taşıyan inovasyon, küresel piyasalara uyum sağlama, rekabet avantajı elde etme, maliyet tasarrufu sağlama, pazar payı ve karlılığı artırma gibi fırsatlar sunmaktadır (Toraman vd., 2009: 103). Bu fırsatlar, küreselleşen iş ortamında, az girdiyle maksimum katma değer yaratma yeteneği ile rekabet üstünlüğü sağlama potansiyelini vurgulamaktadır. Bu bağlamda yenilikçilik, işletmelerin maliyetlerini düşürmek ve süreçlerinde maksimum verimliliği sağlamak için kritik bir stratejidir (Arslan, 2008: 104). Kritik stratejide işletmelerin dinamizmi yakalayabilmeleri, durgunluktan kurtulmaları ve performanslarını iyileştirmelerinde işletmeler yenilikçiliğe öncelik vermelidir (Naktiyok, 2007: 215).

İşletmelerin inovasyon faaliyetleriyle ekonomik katkıda bulunması hem kendi büyümelerini hem de ulusal ekonomilerin genişlemesini ve ilerlemesini desteklemektedir. Yeni ürünlerin ve hizmetlerin geliştirilmesi, iç pazarları canlandırmakla kalmayıp, global ticaret sahasında yeni kapılar açarak ülkelerin ekonomik büyümesine ve gelişimine katkıda bulunmaktadır (Wang ve Kafourus, 2009: 610). Bu bağlamda, sürdürülebilir büyüme ve toplumsal refahı hedefleyen ülkeler, inovasyon faaliyetlerini desteklemek amacıyla yasal düzenlemeler yapmakta ve kaynak tahsis ederek bu alanda uygun bir ortam hazırlamakta önemli adımlar atmaktadır (Ersoy ve Şengül, 2008: 64).

4. İhracat Performansı

İhracat; malların gümrük mevzuatına uygun şekilde yürürlükteki ihracat kanunları çerçevesinde Türkiye gümrük bölgesinden dışarıya veya serbest bölgelere çıkarılması, müsteşarlık tarafından ihracat olarak kabul edilen çıkışlar ve işlemler şeklinde tanımlanmaktadır (Resmî Gazete, 26190). Bu işlemler, potansiyel tüketicilerin belirlenmesi, hedef kitleye ürünlerin satışı ve bu ürünlerin müşterilere ulaştırılması faaliyetlerini içermektedir. Önemli yönetsel araçlardan birisi olan performans ile geleceğe ilişkin kararlar, kaynak aktarımı ve yöneticilerin değerlendirilmesi sayesinde yapılabilmektedir (Çil Koçyiğit vd., 2022: 3). Bu değerlendirmede işletmenin başarı ve rekabet üstünlüğünün sağlanmasında sahip olunan kaynakların doğru kullanımı ve etkinliğiyle sağlanmaktadır (Koç ve Kızanlıkl, 2017: 117).

İhracat performansı, belirlenmiş ekonomik hedeflere ulaşma derecesi olarak tanımlanarak işletmelerin ihracat faaliyetleri kapsamında belirledikleri mali ve stratejik amaçlara ne kadar başarılı bir şekilde ulaştıklarını ölçmeyi amaçlanması olarak tanımlanabilmektedir (Çavuşgil ve Zou, 1994: 4). Diğer bir tanımlamada ise ihracat performansı, işletmenin ve onun çevresinin mevcut koşullar altında gerçekleştirdiği ihracat faaliyetlerinin sonucu olarak tanımlanmaktadır (Diamantopoulos ve Kakkos, 2007: 1). Bu faaliyetler bir işletmenin ihracat faaliyetlerinden elde ettiği finansal ve operasyonel sonuçları olarak tanımlanabilir (Leonidou vd., 2002: 54).

İşletme düzeyinde ihracat faaliyetleri, bir işletmenin pazar çeşitliliğini artırarak, yerel pazarlardaki doğrunluğun yarattığı risklerin minimize edilmesidir. Bu olanağın elde edilmesi işletmelere global pazarlara açılma, üretim kapasitesi ve maliyet yapısını optimize ederek uluslararası rekabetçiliklerini artırma imkânı sunmaktadır (Kaplan, 2013: 5). İhracat aynı zamanda işletmelerin teknolojik gelişimini, üretim ve hizmet kalitesini iyileştirme, ölçek ekonomilerinden yararlanma ve bilgi birikimi ile tecrübelerini artırma gibi avantajlar sağlamaktadır (Hernandez, 2013: 10). İşletmelerin uluslararası pazarlardaki başarısını belirlemek için ihracat performansının kritik bir gösterge olduğu belirtilebilir (Güleç, 2012: 6). Bu gösterge işletmelerin belirledikleri ekonomik hedeflere ulaşma kapasiteleri olarak tanımlanabilir. İhracat performansını değerlendirirken kullanılan objektif finansal ölçütler, işletmelerin karlılık ve satış hacmi gibi somut verilerine dayanır, ancak bu ölçütler bazı zorlukları kapsamaktadır (Çavuşgil ve Zou, 1994: 4). İhracat performansına doğrudan etkisi olan unsurlar işletme büyüklüğü, insan kaynaklarının kapasitesi ve finansal güç olarak ön plana çıkmaktadır (Yıldırım ve Erul, 2013: 376).

5. Araştırma Hakkında

İhracat, dış ülke pazarlarına açılmak isteyen birçok firma için ilk adım niteliğindedir. İhracat ayrıca uluslararasılaşma stratejisi olarak müşterilerin ihtiyaçlarını, isteklerini ve tercihlerini karşılayabilmek için firmanın sahip olduğu olanakların değerlendirilmesi olarak da düşünülebilir. İşletmeler için ihracat performansı iş dünyası için yerel ve uluslararası alanlarda firmaların kendi başarı düzeylerini analiz etmeleri için vazgeçilmez bir unsurdur. Artan ticaret hacmi ve ürün ve hizmetlerin küresel boyut kazanmasına ilave olarak, birçok firmanın uluslararasılaşması da ihracat performansının önemini artmasında önemli bir etken olmuştur. İşletmelerin ihracatta başarılı olmasında çalışanlarca benimsenen ve uygulamaya geçirilen girişimci ve yenilikçilik davranışları sürdürülebilirlik açısından yol göstericidir. Fakat bu konularda literatürde yol gösterici araştırmalar sınırlıdır. Bu yönüyle yenilikçi ve girişimci davranışların işletmelerin gelişiminde önemli bir yeri olan ihracat performansının etkisinin incelenmesi önem taşımaktadır.

Dönüşüm, değişim, gelişme, girişimcilik ve yenilikçilik gibi unsurlar ihracatçı firmaların geleceğinin şekillendirilmesinde oldukça önemlidir. Çalışanların davranışları, işletme performansının artırılmasında ve geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle çalışanların tutum ve davranışları ile etkilerinin incelenmesi işletmenin geleceği açısından önemlidir. Araştırmacılar, çalışanların işlerinde yüksek performans göstermelerinin nedenlerini ve ihracat performansını artıracak yolları araştırmakta ve günümüz iş dünyasında ihracat süreci dikkat ve iyileştirme gerektiren bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda araştırma çalışanların girişimci ve yenilikçi davranışlarının işletmelerin ihracat performansına etkisinin belirlenebilmesidir. Araştırmanın etik kurul izni İstanbul Gelişim Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul Başkanlığı'nın 19.04.2024 tarih ve 2024-05-80 sayılı yazısıyla alınmıştır.

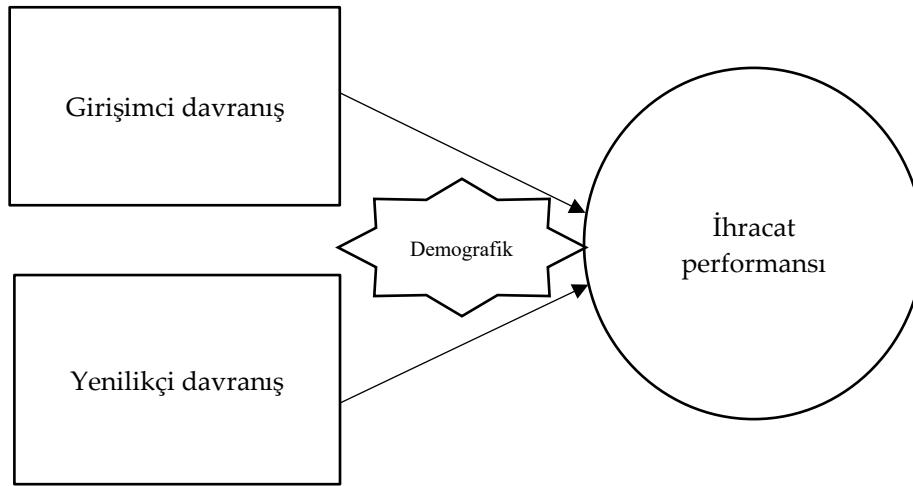
5.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden birisi olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, birden fazla değişken arasındaki değişimin varlığını ve derecesini belirlemek için kullanılmaktadır. Bu model regresyon ve korelasyon ilişkisi ile karşılaştırma yoluyla elde edilen bağlantılar olarak tanımlanmaktadır (Hu ve Chang, 2017: 206). Araştırmada, girişimci ve yenilikçi çalışan davranışlarının işletmelerin ihracat performansı üzerindeki etkisi tespit edilmiştir. Ayrıca demografik değişkenler ile girişimci davranışlar, yenilikçi davranışlar ve işletmelerin ihracat performansı arasındaki ilişkiler ilişkisel tarama modeliyle test edilebilmesinde aşağıdaki hipotezler geliştirilmiş ve kavramsal model olarak da sunulmuştur.

H₁: Çalışanların girişimci davranışlarının, işletmelerin ihracat performansını üzerinde anlamlı etkisi vardır.

H₂: Çalışanların yenilikçi davranışlarının, işletmelerin ihracat performansını üzerinde anlamlı etkisi vardır.

H₃: Demografik değişkenler ile çalışanların girişimci davranışları, yenilikçi davranışları ve ihracat performansı algılamaları arasında anlamlı farklılık vardır.

Şekil 1. Araştırma modeli

5.2. Anakütle ve Örneklem

Bu araştırma 01.05.2024- 06.06.2024 tarihleri arasında İstanbul ili Avcılar ilçesindeki ihracat yapan işletmelerin çalışanları ile gönüllülük esasıyla kolayda örnekleme yoluyla anket ile yapılmıştır. Avcılar ilçesinde ihracat yapan işletmelerde 4000 kişinin çalıştığı (www.itosam.org.tr) bilindiğinden anakütle olarak tespit edilmiştir. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004)'a göre 1000000 kişilik anakütlenin %95 güven ve %5 hata payı düzeyinde örneklemin 384 olması gerekliliğini ifade etmiştir. Araştırmanın örneklemini; gönüllülük esasına göre destekleyen 434 beyaz ve mavi yakalı çalışan yeterli ve anakütleye uygun olduğu değerlendirilebilir. 434 çalışandan alınan verilerden eksik ve hatalı olan anketler araştırma dışına tutularak 404 çalışandan alınan verilerle veri seti oluşturulmuştur. Bu çalışanlardan yüz-yüze ve çevrimiçi (Google Formlar) yollarla veri seti oluşturulmuştur.

5.3. Veri Setinin Oluşturulması

Araştırmada 3 ölçeğin yanı sıra demografik ifadelerden oluşan veri seti kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının ilki; Girişimci Davranış Ölçeği Pearce vd. (1997) tarafından geliştirilen Zampetakis vd. (2009) çalışmasıyla kısaltılan Çalışkan ve Akkoç (2012)'un çalışmasıyla Türkçe'ye uyarlanan 6 ifade tek faktörden 5'li likert tipindeki ölçektir. İkinci ölçek ise Scott ve Bruce (1994) tarafından geliştirilen Çalışkan vd. (2019) tarafından Türkçe'ye uyarlanan 6 ifade ve tek faktörden oluşan 5'li likert tipindeki Yenilikçi Davranış Ölçeğidir. Üçüncü ölçek ise Zou, Taylor ve Osland (1998) tarafından geliştirilen Zeynep Baukarı (2023)'nın çalışmasıyla Türkçe'ye uyarlaması yapılan 9 ifade ve 3 alt faktörden oluşan 5'li likert tipindeki ölçektir. Bunlara ilaveten demografik bilgileri içeren 8 ifade eklenmiştir. Anket uygulamasını kabul eden işletmelerdeki yöneticiler ile çalışanlara araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Ankete katılım gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir. Toplamda 21 ifade 5'li Likert tipinde (1.Hiç Katılmıyorum, 5.Tamamen Katılıyorum) ve 8 adet demografik özellikleri kapsayan anket 404 beyaz ve mavi yakalı çalışana uygulanmıştır. Araştırmanın analiz edilmesinde SPSS (24.0) istatistik analiz programı kullanılmış ve analizlerde anlamlılık düzeyi %5 (p<0,05) alınmıştır.

5.4. Verilerin analizi

Bu kısımda araştırmaya katılan ihracat işletmelerindeki çalışanların demografik özellikleri, ölçeklere ait normal dağılım testi, güvenilirlik analizi, frekans dağılımı, korelasyon ve regresyon analiziyle yorumlanmıştır. Demografik değişkenlere ilişkin tanımlayıcı ve betimleyici istatistiksel analizlere yer verilmiştir.

Tablo 1. Demografik bilgiler

Cinsiyet	(n)	(%)	Medeni durum	(n)	(%)
Kadın	161	39,9	Evli	246	60,9
Erkek	243	60,1	Bekar	158	39,1
Statü	(n)	(%)	Aylık gelir TL	(n)	(%)
Mavi_yaka	33	8,2	0-15000	10	2,5
Beyaz_yaka	371	91,8	15001-30000	42	10,4
Sosyal medya	(n)	(%)	30001-45000	108	26,7
Instagram	60	14,9	45001-60000	47	11,6
Youtube	18	4,5	60001 ve üstü	197	48,8
Facebook	193	47,8	Çalışma süresi	(n)	(%)
LinkedIn	102	25,2	1 yıldan az	52	12,9
Twitter	17	4,2	1-5 yıl	159	39,4
Diğer	14	3,5	6-10 yıl	68	16,8
Yaş	(n)	(%)	11-20 yıl	74	18,3
18-24	28	6,9	21 yıl ve üstü	51	12,6
25-34	120	29,7	Eğitim	(n)	(%)
35-44	171	42,3	Lise	37	9,2
45-51	67	16,6	Önlisans	30	7,4
52-59	18	4,5	Lisans	241	59,7
			Lisansüstü	96	23,8

Tabloya göre araştırmaya katılan ihracat işletmeleri çalışanlarının çoğu erkek (%60,1), evli (%60,9), beyaz yakalı (%91,8), aylık gelirleri 60001 TL ve üstü (%48,8), facebook kullanıcısı (%47,8), 1-5 yıl arası çalışma süresinde (%39,4), 35-44 yaş grubunda (%42,3) ve lisans mezunu (%59,7) oldukları belirlenmiştir.

Tablo 2. Normal dağılım bilgileri

Girişimci davranış	Yenilikçi davranış	İhracat performansı
Çarpıklık	0,203	Çarpıklık -0,101
Basıklık	-0,653	Basıklık -0,097
		Basıklık -0,153

Tabloya göre Girişimci davranış, Yenilikçi davranış ve İhracat performansı ölçeğinin verileri (-3 ile +3) normal dağılım gösterdiği (Kalaycı, 2010) saptanmıştır.

Tablo 3. KMO Barlett's testi

Girişimci davranış	Yenilikçi davranış	İhracat performansı
KMO. Measure	0,675	KMO. Measure 0,847
App. Chi-Squ.	625,794	App. Chi-Squ. 796,757
df	15	df 15
Sig.	0,000	Sig. 0,000
		Sig. 0,000

Tabloya göre Girişimci Davranış Ölçeğinin KMO 0,675 değeriyle yeterli olduğu, Yenilikçi Davranış Ölçeğinin KMO 0,847 değeriyle çok iyi olduğu, İhracat Performansı Ölçeğinin KMO 0,778 değeriyle iyi olduğu (Kalaycı, 2010) tespit edilmiştir.

Tablo 4. Güvenilirlik analizi

Ölçek	Girişimci davranış	Yenilikçi davranış	İhracat performansı
Cronbach's Alpha	0,666	0,826	0,650
İfade Sayısı	6	6	9

Girişimci Davranış Ölçeği Güvenilirlik katsayısı Cronbach's Alpha Değeri 0,666 sonucuyla yeterli düzeyde, Yenilikçi Davranış Ölçeği 0,826 sonucuyla çok iyi ve İhracat Performansı Ölçeğinin güvenilirlik katsayısı 0,650 sonucuyla yeterli (Büyüköztürk, 2007) olduğu saptanmıştır.

Tablo 5. T testi

Cinsiyet	Cinsiyet	N	Ort.	S.S.	p
Girişimci Davranış	Kadın	161	3,6408	0,50469	,408
	Erkek	243	3,6831	0,50270	
Yenilikçi Davranış	Kadın	161	4,1781	0,47694	,066
	Erkek	243	4,2695	0,49671	
İhracat Performansı	Kadın	161	3,8769	0,39658	,105
	Erkek	243	3,8107	0,40354	
Medeni durum	Medeni Durum	N	Ort.	S.S.	p
Girişimci Davranış	Evli	246	3,6369	,50644	,143
	Bekar	158	3,712	,49650	
Yenilikçi Davranış	Evli	246	4,2988	,45231	,001
	Bekar	158	4,1308	,52984	
İhracat Performansı	Evli	246	3,8603	,40892	,147
	Bekar	158	3,8009	,38844	
Statü	Statü	N	Ort.	S.S.	p
Girişimci Davranış	Mavi yaka	33	3,7020	0,55864	,671
	Beyaz yaka	371	3,6631	0,49878	
Yenilikçi Davranış	Mavi yaka	33	4,1869	0,56174	,573
	Beyaz yaka	371	4,2372	0,48418	
İhracat Performansı	Mavi yaka	33	3,7603	0,45102	,252
	Beyaz yaka	371	3,8439	0,39686	

Tabloya göre yapılan T testinde evli ihracat işletmeleri çalışanlarının yenilikçi davranışlarının bekar ihracat işletmeleri çalışanlarının yenilikçi davranışlarına göre $p < 0,05$ anlam düzeyinde pozitif yönde anlamlı farklılığı belirlenmiştir.

Tablo 6. Anova Testi

Yaş		Kare.Top.	df	Ort.Kare.	F	Sig.	Grup-farklılıkları
Girişimci Davranış	Gruplar	1,026	4	0,256	1,013	0,401	
	Grup içi	101,057	399	0,253			
	Toplam	102,083	403				
Yenilikçi Davranış	Gruplar	3,049	4	0,762	3,241	0,012	35-44>25-34
	Grup içi	93,863	399	0,235			
	Toplam	96,912	403				
İhracat Performansı	Gruplar	0,894	4	0,224	1,392	0,236	
	Grup içi	64,102	399	0,161			
	Toplam	64,996	403				
Eğitim		Kare.Top.	df	Ort.Kare.	F	Sig.	Grup-farklılıkları
Girişimci Davranış	Gruplar	0,457	3	0,152	0,600	0,616	
	Grup içi	101,626	400	0,254			
	Toplam	102,083	403				
Yenilikçi Davranış	Gruplar	2,154	3	0,718	3,030	0,029	Lisansüstü> Lisans, Ön lisans
	Grup içi	94,759	400	0,237			
	Toplam	96,912	403				
İhracat Performansı	Gruplar	1,185	3	0,395	2,477	0,061	
	Grup içi	63,811	400	0,160			
	Toplam	64,996	403				
Gelir TL		Kare.Top.	df	Ort.Kare.	F	Sig.	Grup-farklılıkları
Girişimci Davranış	Gruplar	4,864	4	1,216	4,991	0,001	45001-60000<15001-30000 TL, 30001-45000 ,60001 üstü
	Grup içi	97,219	399	0,244			
	Toplam	102,083	403				
Yenilikçi Davranış	Gruplar	3,630	4	0,908	3,882	0,004	0-15000<15001-30000 TL ve 60001 TL üstü
	Grup içi	93,282	399	0,234			
	Toplam	96,912	403				
İhracat Performansı	Gruplar	0,352	4	0,088	0,543	0,705	
	Grup içi	64,645	399	0,162			
	Toplam	64,996	403				
Kurumda çalışma süresi		Kare.Top.	df	Ort.Kare.	F	Sig.	Grup-farklılıkları
Girişimci Davranış	Gruplar	1,369	4	0,342	1,356	0,249	
	Grup içi	100,714	399	0,252			
	Toplam	102,083	403				
Yenilikçi	Gruplar	4,988	4	1,247	5,412	0,000	21 yıl üstü>1

Davranış	Grup içi	91,924	399	0,230			yıldan az, 1-5 yıl ve 6-10 yıl
	Toplam	96,912	403				
İhracat Performansı	Gruplar	0,204	4	0,051	0,314	0,869	
	Grup içi	64,792	399	0,162			
	Toplam	64,996	403				
Sık kullanılan sosyal medya		Kare.Top.	df	Ort.Kare.	F	Sig.	Grup-farklılıkları
Girişimci Davranış	Gruplar	1,866	5	0,373	1,482	0,194	
	Grup içi	100,217	398	0,252			
	Toplam	102,083	403				
Yenilikçi Davranış	Gruplar	0,608	5	0,122	0,503	0,774	
	Grup içi	96,304	398	0,242			
	Toplam	96,912	403				
İhracat Performansı	Gruplar	1,886	5	0,377	2,379	0,038	LinkedIn> Youtube, Facebook
	Grup içi	63,110	398	0,159			
	Toplam	64,996	403				

Tabloya göre yapılan Anova testi sonucunda girişimci davranış ile gelir arasında, yenilikçi davranış ile yaş, eğitim, gelir ve kurumda çalışma süresi arasında, ihracat performansı ile sık kullanılan sosyal medya arasında $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

Tablo 7. Değişkenlerin arasındaki korelasyon analizi

		Girişimci Davranış	Yenilikçi Davranış	İhracat Performansı
Girişimci Davranış	Pear.Cor.	1	0,315**	0,138**
	Sig.(2)		0,000	0,006
	N	404	404	404
Yenilikçi Davranış	Pear.Cor.	0,315**	1	0,230**
	Sig.(2)	0,000		0,000
	N	404	404	404
İhracat Performansı	Pear.Cor.	0,138**	0,230**	1
	Sig.(2)	0,006	0,000	
	N	404	404	404

Yapılan korelasyon analizi ile girişimci davranışların ihracat performansı ile arasında ($r=0,138$ kuvveti) ve ($p<0,05$ anlam düzeyinde) pozitif yönde çok zayıf düzeyli anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Yenilikçi davranış ile ihracat performansı arasında ise $r=0,230$ kuvveti ve $p<0,05$ anlam düzeyinde pozitif yönde zayıf düzeyli (Gürbüz ve Şahin, 2014) anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 8. Değişkenler Arası Regresyon Analizi

Girişimci davranış ve ihracat performansı	R	R ²	F	p	t	β	Sabit
	0,138	0,019	7,790	0,000	23,541	0,110	3,434
İhracat performansı = 3,434 + (0,110*Girişimci davranış)							
Yenilikçi davranış ve ihracat performansı	R	R ²	F	p	t	β	Sabit
	0,230	0,053	22,483	0,000	17,943	0,188	3,039
İhracat performansı = 3,039 + (0,188*Yenilikçi davranış)							

Girişimci davranışın ihracat performansı üzerindeki etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılan regresyon analizi istatistiki olarak (F=7,790; p=0,000) anlamlıdır. R² belirlilik katsayısı 0,019 sonucuyla ihracat performansının %1,9'u girişimci davranış değişkeni tarafından açıklandığı ifade edilebilir.

Yenilikçi davranışın ihracat performansı üzerindeki etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılan regresyon analizi istatistiki olarak (F=22,483; p=0,000) anlamlıdır. R² belirlilik katsayısı 0,053 sonucuyla ihracat performansının %5,3'ü yenilikçi davranış değişkeni tarafından açıklandığı ifade edilebilir.

Tablo 9. Hipotezlerin sonuçları

Hipotez	p	Sonuç
H ₁ : Çalışanların girişimci davranışlarının, işletmelerin ihracat performansını üzerinde anlamlı etkisi vardır.	0,000	Kabul
H ₂ : Çalışanların yenilikçi davranışlarının, işletmelerin ihracat performansını üzerinde anlamlı etkisi vardır.	0,000	Kabul
H ₃ : Demografik değişkenler ile çalışanların girişimci davranış, yenilikçi davranış ve ihracat performansı arasında anlamlı farklılık vardır.	Gelir(p=0,001), Medeni durum(p=0,001), Yaş(p=0,012), Eğitim(p=0,029), Gelir (p=0,004), Çalışma süresi(p=0,000), Sık kullanılan sosyal medya(p=0,038)	Kısmen kabul

6. Sonuçların Değerlendirilmesi

İhracat işletmelerinde çalışanların girişimci ve yenilikçi davranışlarının ihracat performansı üzerine etkisinin belirlemek amacıyla yapılan bu araştırma 404 beyaz ve mavi yakalı çalışanla İstanbul/Avcılar ilçesinde anketle yapılmıştır. Eldeki verilerin analiz edilmesiyle yapılan regresyon analizinde çalışanların girişimci davranışlarının işletmelerin ihracat performansının üzerinde (F=7,790; p<0,05; β=0,110) etkisi belirlenmiştir. Çalışanların yenilikçi davranışlarının işletmelerin ihracat performansının üzerinde ise (F=22,483; p<0,05; β=0,188) etkisi belirlenmiştir. Literatürde çalışanların girişimci ve yenilikçi davranışlarının ihracat performansı üzerindeki etki ve ilişkisini eşzamanlı araştıran bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak girişimci davranış, yenilikçi davranış ve ihracat performansı değişkenlerinin çeşitli değişkenlerle inceleyen bazı araştırmalar mevcuttur. Bu araştırmayı destekleyici nitelikteki bazı araştırmalar şöyle özetlenebilir.

Janssen (2003) destek gören yenilikçi davranışların, çalışanların iş tatmininin artmasına, grup ya da birey bazında birçok psiko-sosyal kazançlara ve işletme yararına çıktılara dönüştüğünü ifade etmiştir. Miles vd. (2006) işletme yönetiminin çalışanların girişimci davranışlarını destekleyerek, risk almaya teşvik edecek tutum ve davranış sergilemesi, çalışanların cesaretlendirilmeleri sonucunda işletme hedef ve amaçlarına ulaşılabilirliğini ileri sürmüştür. Özer (2011) girişimcilik alt boyutlarından yenilikçilik, proaktiflik ve saldırgan rekabetçiliğin finansal ve finansal olmayan performansın üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisinin olduğunu iddia etmiştir. Çalışkan vd., (2011) girişimci davranış ve yenilikçi davranışın işletme performansı

pozitif ve anlamlı olarak biçimde etkilediğini ileri sürmüştür. Çalışkan ve Akkoç (2012) girişimci davranışların iş performansı ile ilişkili olduğunu ve iş performansını pozitif yönlü anlamlı olarak artırdığını ifade etmiştir. Üstün (2015) girişimci davranışın etkinlik, verimlilik, büyüme, çevresel tehdit ve fırsat, inovasyon ile agresif rekabetçilik gibi birçok kavramla doğrudan bağlantılı olduğunu iddia etmiştir. Aksoy ve Türk (2015) yöneticilerin girişimci davranışlarda bulunması, doğru fırsatları belirlemesi veya ortaya çıkarma yetenekleriyle başarılı iş fikirlerinin nasıl girişim eylemine dönüştürüldüğü ve girişimci davranış sonucunda işletme kazançlarının sektör ortalamasının üzerine çıkarılarak sürdürülebilir olmasını sağladıklarını ifade etmiştir. Ionescu ve Dimitru (2015) yenilikçi davranışların, işletme açısından en faydalı fikirlerin, yöntemleri ve iş süreçlerinin ticari olarak uygulanmasını ifade ettiğine göre işletmelerin yenilikçilik yeteneği, makro anlamda ekonomik büyümeyi de doğrudan etkisi olduğunu belirtmiştir. Karanfil ve Tüzüner (2019) yüksek performansa ulaşabilmek için standartların belirlenmesi ve güvenin oluşturulması gerekliliğini vurgulamıştır. Akkoç vd., (2019) girişimci davranışların benimsenmesinin organizasyonlara rekabet avantajı elde etmesini sağlayan önemli yönetsel bir faaliyet olduğunu ifade etmiştir. Türkmen (2020) işletmelerin kültürü, yapısı ve faaliyette oldukları çevrenin, girişimci davranışlarını etkilediği, girişimci davranışlarının da işletme performansını etkilediğini ifade etmiştir. Aktepe ve Ateş (2020) satış, ciro, kârlılık, büyüme ve müşteri memnuniyetinin ihracat performansının üzerinde etkisi olduğunu ileri sürmüştür. İpek (2022) işletmesine yüksek güven duyan çalışanların pozitif tutum ve davranışlar sergilemesinin mümkün olduğunu, güven düzeyinin yüksek olmasının da bir diğer pozitif davranış olan girişimci davranışın ortaya çıkmasına katkı sağladığını ve neticesinde duyulan güvenin yenilikçi iş davranışlarına anlamlı bir etkisinin olduğunu iddia etmiştir. Söyleyici (2023) yetenek yönetimi uygulamalarının girişimci davranış üzerine istatistiki anlamlı ve pozitif yönlü etkisinin olduğunu ayrıca örgütsel güvenin girişimci davranış üzerinde istatistiki anlamlı ve pozitif yönde etkisinin olduğunu ifade etmiştir. Arabo (2023) girişimcilerin sosyal sermaye ve girişimcilik eğiliminin yenilikçi davranışlar sergilemesinde ve sosyal sermaye düzeylerinin firmalarının performansı üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı etkisinin olduğunu ileri sürmüştür. Özbaysal ve Alkibay (2023) inovasyonun entelektüel sermaye aracılığıyla ihracat performansı üzerinde aracılık rolü oynadığını belirtmiştir. Özşarı (2024) insan kaynakları yönetimi alt faktörlerinden kariyer sistemi ve iş gören iletişimiyle yenilikçi davranışlar arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişkinin olduğunu iddia etmiştir. Karakavak (2024) lider ile takipçileri arasında bulunan etkileşimin, takipçilerin yenilikçi davranışlarını arttırdığı ve kariyer tatmini üzerine pozitif yönlü anlamlı bir etkisinin olduğunu ifade etmiştir. Derelioğlu (2024) birey-örgüt uyumu sağlanmasının yenilikçilik davranışları pozitif yönlü etkilediğini ileri sürmüştür. Erdem ve Yılmaz (2024) bilgi yönetimi ve inovasyonun işletme performansının üzerinde olumlu etkisi olduğunu ifade etmiştir. Doğan ve Aykan (2025) yüksek performanslı İK uygulamalarının işgörenlerin yenilikçi davranışları ile pozitif ve anlamlı ilişkinin olduğunu ileri sürmüştür. Kayadeğirmeni vd. (2025) yenilikçi iş davranışlarının, bireysel iş performansı üzerinde anlamlı şekilde etkisi olduğunu belirtmiştir.

7. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma girişimci ve yenilikçi çalışanların işletmelerin ihracat performansı üzerindeki etkisinin belirlenebilmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla ilişkisel tarama modeli esasıyla 01.05.2024- 06.06.2024 tarihleri arasında İstanbul ili Avcılar ilçesindeki ihracat yapan işletmelerin çalışanları ile gönüllülük esasıyla kolayda örnekleme kullanılarak anketle yapılmıştır.

Yapılan korelasyon analizi ile girişimci davranışların ihracat performansı ile arasında $r=0,138$ kuvveti ve $p<0,05$ anlam düzeyinde pozitif yönlü çok zayıf düzeyde bir ilişki saptanmıştır. Yenilikçi davranış ile ihracat performansı arasında ise $r=0,230$ kuvveti ve $p<0,05$ anlam düzeyinde pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki saptanmıştır. Yapılan regresyon analizinde çalışanların girişimci davranışlarının işletmelerin ihracat performansı üzerinde ($F=7,790$; $p<0,05$; $\beta=0,110$) etkisi belirlenmiştir. Çalışanların yenilikçi davranışlarının işletmelerin ihracat performansı üzerinde ise ($F=22,483$; $p<0,05$; $\beta=0,188$) etkisi belirlenmiştir. Çalışanların girişimci davranışları ile demografik değişkenlerden gelir ($p=0,001$) arasında yapılan fark testi sonucunda $p<0,05$ anlam düzeyinde anlamlı farklılık tespit belirlenmiştir. Benzer şekilde Arslan (2002), Özkul ve Dengiz (2018b), Bahadır (2018) ve Söyleyici (2023) çalışmalarında müşabih sonuçlar bulgulamışlardır. Çalışanların yenilikçi davranışları ile demografik değişkenlerden medeni durum ($p=0,001$), Yaş ($p=0,012$), Eğitim ($p=0,029$), Gelir ($p=0,004$, Çalışma süresi ($p=0,000$) arasında yapılan fark testi sonucunda $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı farklılık saptanmıştır. Yenilikçi davranışlar ile yaş, tecrübe, cinsiyet gibi demografik değişkenler arasında anlamlı farklılıklar bazı çalışmalarda Hammond vd., (2011), Ng ve Feldman (2013), Cropley ve

Cropley (2017), Woods vd., (2018) mevcuttur. Benzer şekilde Karabörk (2023) cinsiyet, yaş, eğitim ile yenilikçi davranışlar arasında anlamlı farklılıklar tespit etmiştir. İşletmelerin ihracat performansı ile demografik değişkenlerden sık kullanılan sosyal medya ($p=0,038$) arasında yapılan fark testi sonucunda $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı farklılık belirlenmiştir. İhracat bazı risk faktörleri barındırsa da, hedef pazarın uygun bir şekilde seçilmesi, işletme kaynaklarının verimli bir biçimde yönetilmesi ve dış ticareti etkileyen unsurların fark edilmesi bu risk ve tehditlere karşı koruyucu önlemler olarak görev yapmaktadır. Özellikle, ihracat gerçekleştiren işletmeler arasında güvene dayalı ilişkilere sahip olmak, ticaretin potansiyelinin artmasına büyük katkılar sunmaktadır. Bu sebeple, firmaların ihracat performansını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi hem mikro hem de makro düzeyde son derece önemlidir. Bulgular sonucu işletme yönetici ve çalışanlarına yönelik şu öneriler yapılabilir;

- Çalışanların çalışma arkadaşlarının yeni ve radikal fikirler üretme konusunda destek olunması,
- Çalışanların ürün ve hizmetlerin geliştirilmesine yönelik çözümler bulma konusunda çalışma arkadaşlarına zaman ayırması,
- Çalışanların girişimlerinden hemen sonuç alamadığında hareket tarzını değiştirmesi,
- Yöneticilerin yapılan yurtdışı ihracat bilgilerini çalışanlar ile uygun ortamlarda paylaşmasının sağlanması,
- Yöneticilerin yüksek hacimli yapılan yurtdışı ihracat bilgilerini çalışanlar ile paylaşmasının sağlanması,
- Çalışanların yenilikçilik ve yaratıcılık becerilerinin geliştirilebilmesi için işletme içi ve dışı eğitimlere öncelik verilmesi,
- İşletmelerin küreselleşmesi adına yeni pazarlar bularak ihracatlarına ağırlık vermeleri,
- Araştırmanın makro düzeyde genellenebilmesi adına gelecek araştırmacılara yönelik olarak farklı ülke, şehir, örneklem ve sektörlerde benzer araştırmalar yapılması önerilebilir.

Kaynaklar

- Akkoç, İ., Çalışkan, A., ve Turunç, Ö. (2019). Girişimci davranış: Bir ölçek uyarlama çalışması. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 14(1), 1-10.
- Aksoy, A., ve Türk, M. (2015). Bilgi ataleti ve örgütsel öğrenmenin girişimci davranış üzerine olan etkisi: Osmaniye İli Organize Sanayi Bölgesine yönelik bir araştırma. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2): 1-28.
- Arabo, S. K. (2023). Suriyeli göçmen girişimcilerin sosyal sermaye ve girişimcilik eğilimlerinin yenilikçi davranışlara ve firma performansına etkisi: TRC1 bölgesinde bir araştırma, Doktora tezi, Gaziantep Üniversitesi SBE., Gaziantep.
- Aktepe, C., ve Ateş, G. (2020). Tekno kentlerde Faaliyet Gösteren İnovatif İşletmelerin İhracat Performansı Üzerine Bir Araştırma, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12 (3), 3042-3054
- Arslan, K. (2002). Üniversiteli Gençlerde Mesleki Tercihler Ve Girişimcilik Eğilimleri, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 6, 1-11.
- Arslan, K. (2008). Küresel Rekabet Baskısı Altında Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Dönüşüm Stratejileri ve Yeni Yol Haritası. MÜSİAD Araştırma Raporlar 57, 2008, İstanbul.
- Bahadır, Ö. (2018). Planlı davranış teorisi çerçevesinde girişimcilik niyetini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. Doktora tezi. *Bülent Ecevit Üniversitesi SBE., Zonguldak*.
- Baukarı, Z. (2023). Girişimcilik Yönelimi, İnovasyon Yeteneği, İhracat Yetenekleri ve İhracat Performansı Arasındaki İlişkilerin Analizi, Doktora tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, DTE., İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı, *Eğitim Yönetimi Dergisi*. Güz, Sayı: 32, s.470-483.
- Cai, L., Peng, X., ve Wang, L. (2018). The characteristics and influencing factors of entrepreneurial behaviour: The case of new state-owned firms in the new energy automobile industry in an emerging economy. *Technological Forecasting and Social Change*, 135, 112-120.

- Carmeli, A., Meitar, R. ve Weisberg, J. (2006). Self-Leadership Skills and Innovative Behavior at Work. *International Journal of Manpower*, 27(1), 75-90.
- Chen, G., Du, H., ve Chen, Y. (2011). Research on entrepreneurial orientation and entrepreneurial behavior: An empirical study. *International Conference on Management and Service Science* (pp. 1-3).
- Cavusgil, S. T. ve Zou, S. (1994), Marketing strategy-performance relationship: an investigation of the empirical link in export market ventures, *Journal of Marketing*, Vol. 58, pp. 1-21.
- Cropley, D., ve Cropley, A. (2017). Innovation capacity, organisational culture and gender. *European Journal of Innovation Management*, 20(3), 493-510.
- Çalışkan, A., ve Akkoç, İ. (2012). Girişimci ve yenilikçi davranışın iş performansına etkisinde çevresel belirsizliğin rolü. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 1-28.
- Çalışkan, A., Akkoç, İ., ve Turunç, Ö. (2019). Yenilikçi davranış: bir ölçek uyarlama çalışması. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), 94-111.
- Çalışkan, A., Akkoç, İ., ve Turunç, Ö. (2011). Örgütsel performansın artırılmasında motivasyonel davranışların rolü: yenilikçilik ve girişimciliğin aracılık rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 363-401.
- Çil Koçyiğit, S., Ekinci, N., ve Özşahin, F. 2022. Özel bir zincir hastane grubunun finansal performansının dupont analizi tekniğiyle incelenmesi. *International Review of Economics and Management*, 10(1), 1-17. Doi: <http://dx.doi.org/10.18825/iremjournal.1059022>
- Derelioğlu, S. (2024). Birey-örgüt uyumunun yenilikçi çalışma davranışlarına etkisi: ampirik bir araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (43), 19-38.
- Diamantopoulos, A. ve Kakkos, N. (2007). Managerial Assessments of Export Performance: Conceptual Framework and Empirical Illustration. *Journal of International Marketing*, 15(3):1-31.
- Doğan, D., ve Aykan, E. (2025). Yüksek performanslı insan kaynakları uygulamalarının yenilikçi davranış ile ilişkisi. *Erciyes Akademi*, 39(1), 228-253.
- Drucker, P. (1985). The discipline of the innovator. *Harvard Business Review*. 63(3): 67-72.
- Du Plessis, M. (2007). The Role of Knowledge Management in Innovation. *Journal of Knowledge Management*. 11(4), 20-29.
- Duong, C. D. (2022). Entrepreneurial fear of failure and the attitude-intention-behavior gap in entrepreneurship: A moderated mediation model. *The International Journal of Management Education*, 20(3), 100707.
- Erdem, Ö., ve Yılmaz, Ö. (2024). Bilgi yönetimi ve inovasyonun örgütsel performansa etkisi: Bir araştırma. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 10(1), 26-39.
- Ersoy, A. B. ve Şengül, M. C. (2008). Yenilikçiliğe Yönelik Devlet Uygulamaları ve AB Karşılaştırması, *Yönetim ve Ekonomi*, 15/1 ss. 59-74.
- Gieure, C., del Mar Benavides-Espinosa, M., ve Roig-Dobón, S. (2020). The entrepreneurial process: The link between intentions and behavior. *Journal of Business Research*, 112, 541-548.
- Godin, B. (2008). Innovation: The History of a Category Project on the Intellectual History of Innovation Working Paper No. 1.
- Göktaş, P., ve Kazaferoğlu, E. (2018). Kişilik Özellikleri ile Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişki: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, 5(1), 39-63.
- Güleç, G. (2012). Uluslararası Genişleme Stratejisi ve Pazarlama Karmasının Uyarlanması Kararının İhracat Performansı Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Rusya'ya Tekstil İhracatı Üzerinde Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE., Ankara.
- Gürbüz, S., ve Şahin, F. (2014). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 1.Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

- Hammond, M. M., Neff, N. L., Farr, J. L., Schwall, A. R., ve Zhao, X. (2011). Predictors of individual-level innovation at work: A meta-analysis. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 5(1), 90-105.
- Hernandez L. N. (2013). Salient International Business Competences And Exporting Operations In SMEs – A Dynamic Capability Perspective. University Of Oulu Faculty Of Economics And Business Administration Master's Thesis.
- Hu, C. P., ve Chang, Y. Y. (2017). John W. Creswell, research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches.
- Ionescu, A., ve Dumitru, N. (2015). The role of innovation in creating the company's competitive advantage. *Ecoforum Journal*, 4(1), 99-104.
- İpek, M. A. (2022). Liderlik tarzlarının ve örgütsel güvenin yenilikçi iş davranışları üzerinde etkisi: Bir alan araştırması, Yüksek lisans tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi LEE., Artvin.
- İşlek, A. E. (2021). Farklı ihracat performansına sahip işletmelerdeki otantik liderlik algısının, yenilikçilik davranışı üzerindeki etkisinde girişimcilik yöneliminin aracılık rolü. Doktora tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi DTE., İstanbul.
- Janssen, O. (2003). Innovative Behaviour and Job Involvement at the Price of Conflict and Less Satisfaction with Co-Workers. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 76 (3), 347- 364.
- Kalaycı, Ş. (2010). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri 5.Baskı, Ankara. Asil Yayın Dağıtım.
- Kaplan, M. (2013). İhracat Performansına Etki Eden Faktörler ve Pazarlama Planlama Yeteneği İle İhracat Performansı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi SBE., Çanakkale.
- Karabörk, K. (2023). Hizmetkar liderlik, psikolojik personel güçlendirme ve yenilikçi davranış ilişkileri üzerine bir araştırma, Doktora tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi SBE., Osmaniye.
- Karakavak, Z. (2024). Lider Üye Etkileşimi ile Yenilikçi İş Davranışı Geliştirme ve Kariyer Tatmini İlişkisinde Kararlara Katılımın Aracı Rolü. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 183-197.
- Karanfil, S. M., ve Tüzüner, V. L. (2019). Kamu kurumlarında değişim öncüsü: Dönüştürücü lider. *Strategic Public Management Journal*, 5(9), 1-14.
- Kayadeğirmeni, G., Çevik, M.E., Sümerbaş, T., Aras, N., Şener, N. ve Yavuz Çevirgen, S. (2025). Öğretmenlerin Yenilikçi İş Davranışlarının Bireysel İş Performanslarına Etkisinin İncelenmesi. *Yönetim ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 31-42.
- Koç, H. Ve Kızanıklı, M. (2017). İş-Aile ve Aile-İş Yaşamı Çatışması İle İşgören Performansı Arasındaki İlişki: Otel İşletmelerinde Bir Uygulama. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(1), 114-130.
- Lee, S. M. ve Peterson, S. J. (2000). Culture, Entrepreneurial Orientation, and Global Competitiveness, *Journal of World Business*, C:35, No: 4, ss. 401-416.
- Leonidou, L. C., Constantine, S. K. Ve Saeed S. (2002). Marketing strategy determinants of export performance: a meta-analysis. *Journal of Business Research*. Vol.55, No.1, s.51-67
- Miles, R. E., Miles, G., ve Snow, C. C. (2006). Collaborative Entrepreneurship: A Business Model for Continuous Innovation. *Organizational Dynamics*, 35(1), 1–11.
- Naktiyok, A. (2007). Yenilik Yönelimi ve Örgütsel Faktörler, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 21, Haziran, Sayı: 2 ss. 211-230.
- Ng, T. W., ve Feldman, D. C. (2013). A meta-analysis of the relationships of age and tenure with innovation-related behaviour. *Journal of occupational and organizational psychology*, 86(4), 585-616.
- Ortakarpuz, M., ve Aydın, Ö. (2020). İhracat Performansı ile İşletmelerin Girişimcilik Özellikleri İlişkisi: Türkiye Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 413-429.
- Özbaysal, T., Alkıbay, S. (2023). İnovasyonun İhracat Performansına Etkisinde Entelektüel Sermayenin Aracılık Rolü Üzerine Bir Araştırma, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 15 (4), 2922-2941.

- Öz, F. ve Özmen, A. (2022). Uluslararası Pazarlarda Ürün Adaptasyonunun İhracat Performansı Üzerindeki İlişkisi: Kobi'lerde Bir Uygulama, *Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 1-14.
- Özer, Ö. (2011). Kurumsal Girişimcilik ve İşletme Performansı İlişkisi: Dört ve Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Uygulama, Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi SBE., İzmir.
- Özkul, G., ve Dengiz, S. (2018b). Suriyeli Göçmenlerin Girişimci Olmalarını Etkileyen Faktörler: Hatay İli Örneği. *Üçüncü Sektör Sosya Ekonomi*, 53(3), 1044 - 1065. Doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.18.11.1018.
- Özsarı, A. (2024). Kamu spor örgütlerinde insan kaynakları yönetim uygulamaları ve yenilikçi davranış ilişkisi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 22(1), 14-26.
- Pearce, J. A., Kramer, T. R. ve Robbins, K. D. (1997). Effects Of Managers' Entrepreneurial Behaviour On Subordinates, *Journal of Business Venturing* 12, 147-160.
- Porter, M. E. (1990). Competitive Advantage of Nations. *Harvard Business Review*, 73-91.
- Sayın, H. C., ve Ergin, B. Z. (2018). Ekonomik Kalkınma Ve Büyüme İçin Bir Fırsat Olarak Kadın Girişimciler. *GSI Journals Serie B. Advancements in Business and Economics*, 1(1), 15-29.
- Scott, S. G., ve Bruce, R. A. (1994), Determinants of Innovative Behavior: A Path Model of Individual Innovation in The Workplace, *Academy of Management Journal*, 37(3), 580-607.
- Söyleyici, G. T. (2023). İşletmelerde yetenek yönetimi, örgütsel güven ve girişimci davranış: Bilişim şirketlerinde bir araştırma, Doktora tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi SBE., Osmaniye.
- Sultana, R., Im, I., ve Im, K. S. (2019). Do IT freelancers increase their entrepreneurial behavior and performance by using IT self-efficacy and social capital? Evidence from Bangladesh. *Information & Management*, 56(6), 103133.
- Topkaya, Ö. (2013). Tarihsel süreçte girişimcilik teorisi: girişimciliğin ekonomik büyüme ve istihdam boyutu. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* 8(1): 29-54.
- Toraman, C., Abdioğlu, H. ve İşgüden, B. (2009). İşletmelerde İnovasyon Sürecinde Entelektüel Sermaye ve Yönetim Muhasebesi Kapsamında Değerlendirilmesi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi* C.XI, S I, ss.91-120
- Tosunoğlu, B. T. (2003). Girişimcilik ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişme Sürecinde Girişimciliğin Yeri. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi SBE., Eskişehir.
- Türkmen, B. (2020). Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde kurumsal girişimcilik: Ostim'de bir araştırma, Doktora tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi SBE., Ankara.
- Üstün, F. (2015). Örgütlerde sıklık-esneklik boyutunun örgütsel güven, kurumsal girişimcilik ve firma performansına etkisi: Türkiye'nin öncü sanayi işletmeleri üzerine bir araştırma. Doktora tezi. Çukurova Üniversitesi SBE., Adana.
- Van Dam, K., Schipper, M., ve Runhaar, P. (2010). Developing a competency-based framework for teachers' entrepreneurial behaviour. *Teaching and Teacher Education*, 26(4), 965-971.
- Wang, C. ve Kafouros, M. (2009). What Factors Determine Innovation Performance in Emerging Economies? Evidence from China, *International Business Review*, 6(6), pp. 606-616.
- West, M. A. ve Farr, J. L. (1989) Innovation at Work: Psychological Perspectives. *Social Behavior*, (4)15-30.
- Woods, S. A., Mustafa, M. J., Anderson, N., ve Sayer, B. (2018). Innovative work behavior and personality traits: Examining the moderating effects of organizational tenure. *Journal of Managerial Psychology*, 33(1), 29-42.
- www.itosam.org.tr Erişim tarihi: 22.06.2025
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara, Detay Yayıncılık.

- Yıldırım, M. H. ve Erul, E. E. (2013). İşletmelerin İhracat Performanslarının Değerlendirilmesi: Aksaray, Konya ve Karaman'da Bir Araştırma. *Sosyal ve Beşeri İlimler Dergisi*. Cilt.5, Sayı.1. s.376-386
- Yıldız, S., ve Alp, S. (2012). Girişimcilik Teorisi Çerçevesinde KOBİ'lerin Ekonomiye Etkileri ve Rekabet Koşullarını Etkileyen Faktörler. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* (7:2), s.29-49.
- Zampetakis, L. A. Beldekos, P, ve Moustakis V. S. (2009), Day-To-Day Entrepreneurship Within Organisations: The role of trait Emotional Intelligence and Perceived Organisational Support. *European Management Journal* 27, 165–175.
- Zou, S., Taylor, C. R., ve Osland, G. E. (1998). The EXPERF scale: a cross-national generalized export performance measure. *Journal of international Marketing*, 6(3), 37-58.